

**JIGAR TRANSPLANTATSIYASINI O'TKAZISHDA ZAMONAVIY BILIMLARNING
TIBBIYOTDA DOLZARBLIGI**

Maxmanabiyeva Madina Melis qizi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti Davolash fakulteti talabasi

Rajabov Og'abek To'lqin o'g'li

Samarqand davlat tibbiyot universiteti Davolash fakulteti talabasi

Xidirnazarov Muhammad Kamol o'g'li

Samarqand davlat tibbiyot universiteti Davolash fakulteti talabasi

Norimov Azimjon Qaxramon o'g'li

Samarqand davlat tibbiyot universiteti Davolash fakulteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada jigar transplantatsiyasi hamda uni o'tkazishda zamonaviy bilimlarning tibbiyotda dolzarbligi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Jigar, inson salomatligi, bemor, transplantatsiya, shifokor, operatsiya, jigar kasalliklari.*

Jigar - insonning eng muhim organlaridan biri. Uning funksiyasi jiddiy buzilganda bemor hayotini saqlab qolishning yagona yo'li yangi jigarni ko'chirib o'tkazishdir. Ammo transplantatsiya amaliyoti juda qimmat va donor ham doim topilavermaydi. AQShda bu amaliyotning yangicha usuli qo'llanmoqda. Bu jarrohlik operatsiya bo'lib, unda kasal jigari olib tashlanadi va uning o'rnini sog'lom jigarga almashtirish mumkin, bu esa hayot yoki o'lik donordan olinadi. Jigar transplantatsiyasi faqat terminalda jigar kasalliklari yoki jigar etishmovchiligi uchun tanlangan davolashning oxirgi variantidir. Jigar transplantatsiyasi uchun qo'llaniladigan eng keng tarqalgan usul ortotopik transplantatsiya deb ataladi. Ushbu usul zararlangan jigarni olib tashlash va uni donor organ bilan almashtirishni o'z ichiga oladi, uni asl jigarga o'xshash anatomik holatga qo'yadi. Jigar transplantatsiyasi faqat aniqlangan va tan olingan transplantatsiya markazlarida amalga oshiriladigan murakkab jarrohlik amaliyotidir.

Jigar tananing eng muhim organi bo'lib, quyidagi sabablarga ko'ra:

- Bu tananing oqsillarini ko'pini oladi.
- Energiyani ta'minlash uchun ozuqa moddalarining parchalanishiga yordam beradi
- Yog 'oshqozonini va A, D, E va K vitaminlari bilan safro sharbatlarini ishlab chiqarishga yordam beradi.
- Qon ivishini tartibga solishda yordam beradi.
- Dori vositalarining toksik moddalarini olib tashlashga yordam beradi.
- Tananing immunitet tizimini qo'llab-quvvatlash orqali infeksiyalarni boshqarishda yordam beradi

Barcha jigar etishmovchiligi holatlarida jigar transplantatsiyasi muhimdir. Jigar transplantatsiyasini talab qiladigan eng keng tarqalgan kasalliklar quyidagilardir:

- Jigar sirozi bilan birga B yoki C gepatiti.

- Spirtli jigar kasalligi
- Alkogolsiz yog'li jigar kasalligi
- Gemokromatozni o'z ichiga olgan genetik kasallik
- Asosiy biliar siroz
- Siydikning atreziyasi

Oxir oqibat jigar transplantatsiyasi zarurati tug'diradigan eng keng tarqalgan kasalliklar quyida keltirilgan:

• Jigarning yallig'lanishiga va surunkali shikastlanishiga olib keladigan surunkali virusli gepatit (B, C va D).

• O'tkir jigar etishmovchiligi

• Avtomatik immunitetli gepatit - buzilgan immunitet tizimini va jigar to'qimalarini yo'q qilishni o'z ichiga oladi

- Spirtli jigar kasalligi
- Jigar ichidagi alkogolsiz alkogolsiz va steathepatit
- Asosiy biliar siroz
- Jigar yoki jigar o'smalari
- Metabolik va irsiy kasalliklar

Jigar transplantatsiyasining aksariyati vafot etgan donorlar tomonidan amalga oshiriladi. Tirik donorlar tomonidan amalga oshiriladigan transplantatsiya protseduralari juda oz. Donor jigarining juda katta cheklovi bo'lganligi sababli, bemorlar donor jigarini olish uchun kunlar yoki oylar kutishlari kerak. Xayriya qilingan organlar MELD skori asosida taqdim etiladi, bu sizning jigar prognozengiz uchun ball. MELD ko'rsatkichi yuqori bo'lgan bemorlar jigar donorigi bo'yicha birinchi o'rinda turadi. Bemorga donor jigar ajratilgach, bemor operatsiyaga tayyorlanadi. Barcha kerakli tekshiruvlar qonni to'liq tahlil qilish, jigar funktsiyasini tekshirish va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Jigar transplantatsiyasi keng ikki turga bo'linadi:

- Marhum-donor jigar transplantatsiyasi
- Jonli donor jigar transplantatsiyasi

Marhum-donor jigar transplantatsiyasi umumiy behushlik ostida amalga oshiriladi. Jigarga kirish uchun qorin bo'shlig'ida uzun kesma qilinadi. Qon ta'minoti va o't yo'llari uzilib, shikastlangan jigardan chiqariladi. Vujudga yangi jigar joylashtirilgandan so'ng, qon tomirlari va safro yo'llari bog'lanadi. Ushbu turdagi operatsiya 12 soat davom etadi.

Jigar ko'chirilgandan keyin nima kutish kerak?

• Siz kasalxonaning reanimatsiya bo'limida bir necha kun turishingiz kerak, u erda har qanday asoratlarni alomatlarini kuzatiladi.

• Sizning ahvolingiz barqaror ekan, siz tiklanish uchun transplantatsiya joyiga o'tkazilasiz.

• 5 -10 kun shifoxonada bo'lganingizdan so'ng, siz bo'shatilasiz va shifokor bilan tez-tez tibbiy ko'rikdan o'tishingizni talab qilasiz. Shifokor haftada bir necha marta va undan keyin kamroq qon tahlilini o'tkazishni tavsiya qilishi mumkin.

•Keyin hayotingiz davomida dori-darmonlarni qabul qilishingiz kerak. Immunosuppressantlar kabi dorilar immunitet tizimini jigaringizga hujum qilishdan himoya qiladi. Jigar ko'chirilishida asoratlarni oldini olish uchun boshqa dorilar tavsiya etiladi.

Bir necha holatlarda, masalan, surunkali gepatit holatlarida, jigar transplantatsiyasidan keyin ham semptomlarning takrorlanish ehtimoli mavjud. Bunday hollarda shifokor semptomlarni kuzatib boradi va muntazam tekshiruvlar o'tkazishni aniq tushuntiradi.

Jarrohlikdan keyin engil va o'rtacha og'riqlar mavjud. Bu operatsiyani bajarish paytida qorin bo'shlig'ining atrofidagi terini uyg'otishga olib keladigan kesma tufayli yuzaga keladi. Ushbu asablarning yangilanishi natijasida hislar qaytariladi. Ba'zi hollarda, odamlar uzoq vaqt davomida stolga yotqizilgani sababli operatsiya qilinganidan keyin og'riqni boshdan kechirishlari mumkin.

Shaxsning shifokor tomonidan belgilangan barcha dori-darmonlarni qabul qilishlari shart. Dori-darmonlar tananing rad etishiga yo'l qo'ymaslik, infeksiyaga qarshi kurashish va immunitetni rad etish natijasida kelib chiqadigan semptomlarni davolash uchun beriladi. Barcha dori-darmonlarni ma'lum vaqt va aniq dozada olish muhimdir. Qabul qilingan har qanday dozada organ etishmovchiligiga olib kelishi mumkin. Dori-darmonlar bir necha oydan keyin bemor shifo topganidan keyin asta-sekin kamayadi. Biroq, immunitetni rad etish uchun dori-darmonlar hayotning qolgan qismida amalga oshirilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Raxmanova A.G. Xronicheskie virusnye gepatity i sirroz pecheni. - SPb: Spetsialnaya literatura, 2006. - 413 s.
2. Baranova E.N. Sirroz pecheni, prognosticheskoe znachenie klinikovegetativnykh pokazateley: avtoref. dis. kand. med.nauk. - Barnaul, 2013. - 21s.
3. XUDOYKULOVA F. V., MAVLYANOVA Z. F. JIGARNING NOALKOGOL YOG'HASTALLIGIGA ZAMONAVIY QARASHLAR //ЖУРНАЛ БИОМЕДИЦИНЫ И ПРАКТИКИ. - 2022. - Т. 7. - №. 4.
4. <https://ghealth121.com/treatments/liver-transplant/?lang=uz>
5. <https://www.vaidam.com/uz/knowledge-center/liver/liver-transplant-purpose-risks-treatment-cost>